

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Francisci Tvrriani Societatis Iesv, Defensio Locorum S.
Scripturae. De Ecclesia Catholica, Et Eivs Pastore
Episcopo Romano, B. Petri, principis Apostolorum
successore, libri duo. Aduersus nugatorias ...**

**Torres, Francisco de
Coloniae Agrippinae, 1580**

VD16 ZV 18729

Illvstrissimo Et Potentissimo Principi, Ac Domino, D. VVilhelmo Landgravio
Hassiae, Comiti In Katzenelnbogen, Dietz, Ziegenhaim & Nidda &c.
Domino Clementissimo.

urn:nbn:de:hbz:466:1-33634

ILLVSTRISSIMO
ET POTENTISSIMO PRINCI-
PI, AC DOMINO, D. VVILHELMOLAND-
GRAVIO HASSIAE, COMITI IN KATZEN.

ELNBOGEN, DIETZ, ZIGENHAIM,
Collegij Societ. Jesu & Nidda &c. Domino Clementissimo. Paderborna 1652.

TSI Celsitudo V. cum libros meos, quibus
ad Capita Lypsicæ disputationis Andreæ
Freyhubij Lutherani nuper respondi, ad An-
tonium Sadeelem misit, non iussit ei vt re-
sponderet, vt ex epistola ipsius ad Cels. V.
quam libello suo adiunxit, perspicui potest,
intellexit tamē homo gloriæ cupidus, quod
Cels. V. futurum esset gratum. Itaq; præsen-
tiens *ὑψηλὸν καὶ ἀκούσας*, id est, pruritum aurium Cels.

V. libris meis respondendo se ipse sectæ suæ patronū, & Celsit. V. ma-
gistrū libenter, & sponte adoptauit. Ego vero pati nō potui, neq; de-
bui, vt ille data sibi occasione respondendi libris meis, tanquā *ἱπποκρίτης*
nactus, Celsitudinem V. & populos ei subiectos libro eidem inscri-
pto deciperet. Immo quia, sicut apost. ad Tim. scripsit, profana vani-
loquia multum proficiunt ad impietatem, ne sermo istius, vt Cancer
serperet, nō putauī differendum esse responsum. Sed rursus, quia ad
singula respondere volui, & ne minutula quidem præterire, contra
quam iste fecit, qui semper quæ grauiora sunt, & quæ magis premūt,
quia in eis nullam cauillationunculam inuenire potuit, astutē dissimu-
lauit, vt à me locis suis notatum est, non potui tam breui, quam &
optabam, & opus erat, ad omnia respōdere. Idcirco ex xxi. locis scri-
pturæ sanctæ, quos Antonius ex duobus libris meis, vt sectam suam
defenderet, ad eludendum, potiusquam ad refellendum elegit, tres
primos locos à cauillationibus, quibus eos tentauit, hoc priore libro
defendo, mox reliquos altero libro proximo defensurus. Ex his tri-
bus locis in primo, qui est, Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut eth-
nicus, & publicanus, sudat Antonius laborans, quomodo defendat,
Ecclesiam Catholicam esse inuisibilem Ecclesiam electorū. Sic enim
existimat Antonius iste se & omnes Protestant es in tuto esse, quam-
uis ab Ecclesia Catholica, quæ per vniuersum orbem diffusa cerni-
tur, facti sint Anathema, & ab ea in communio nem, & pacem non re-
cipiantur. In hoc primo loco sola recitatione & quidem mutilata,

* 2

qua-

-EPISTOLA

quatuor locorum scripturæ, sine vlla interpretationis probatione aut ratione, aut testimonio vilo dicit probari Ecclesiam Catholicam esse Ecclesiam inuisibilem electorum. Ego vero contra, ex eisdem ipsis quatuor locis ab isto curtè recitatis, collatis alijs locis scripturæ sanctæ, & testimonijs antiquorum patrū adhibitis, ita perspicue Ecclesiam Catholicam visibilem esse demōstro, vt nullius cauillationis perfugium ei reliquerim. In secūdo loco, qui est, Et ego dico tibi, quod tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, &c. laborat idem Antonius, quomodo cauillando tueri videatur, nō pertinere hunc locum ad primatum Petri, nec ad successionem pontificum Romanorū in Cathedra Petri. Sic enim putat iste bonus patronus, non esse iudicandum se cum clientibus suis ab eo, qui clauēs regni cælorum Petro dedit, si primatum eius in successoribus neget. Tertius locus est, quod dictum est Petro in Euangelio Ioannis, Pasce oues meas. In quo omnibus machinis cauillationum studet Antonius limites, regiones, & cōfinia ouilis Petri determinare, ei rei finitor factus ipse, vt ille in Pœnulo Plauti, signatores facit Protestātes. Sic etiam autumat se cum suis Protestantibus non esse oues Petri, nec ad eius pascua pertinere, nec ad eius pedum, quod iste in sceptrum iam conuersum esse calumniatur. Quod vero ego cauillationes Antonij voco, non postulo, vt mihi Cels. V. credat, nullus n. idoneus testis in re sua intelligitur, dixit Pomponius Iuris consultus. Sed paritidem & equum est, vt nec Antonio credat, cum rationes meas ex locis scripturæ, quos eludere conatus est, conclusas, Sophismata Turriani appellat. Quin potius conferat Cels. V. causam cum causa, rem cum re, rationes cum rationibus, argumenta cum argumentis, testes cum testibus, & cū hoc fecerit, iudicet de nostris libris, & nominib⁹ cauillationum, & sophismatum. Dicit fortasse Cels. V. non sum Theologus, vt de his iudicem; non me exercui in scripturis sanctis. Concedamus id, nec enim hoc dico necesse esse, scio quod Apost. ad Corinthios scripsit, nō in omnibus est scientia. Nec arguet Dominus Cels. V. quia non didicit litteras sacras, non enim postulat studium huius scientiæ gubernatio ciuilis populorum vestrorum, quæ sine hac exercitatione & peritia, quæ in Celsitudine V. non ex officio muneris, sed ex studio tantum scientiæ laudem haberet, regere, & custodire eos potest. Illud tamen cauendum est, ne ille, de quo scriptum est in psalmo, qui finxit sigillatim corda eorū, qui intelligit omnia opera eorum, conscientia Cels. V. conueniat, & dicat quod illis in Euangelio Lucæ dixit, Quid autem et quod iustū est, à vobis ipsis nō iudicatis? si qui enim ad ciuitates Cels. V. & ad earum vicinitates, & oppida venirēt, & noua iura finium regundorum, & noua iussa populis de regionibus, limitibus, & cōfiniis describerent, quibus Cels. V. non mandasset, an non continuo & quidem iuste, ac merito diceret, quid in meo agitis?

*Expositio Iust
vultus Iust
de bono et malo
p. 1. 2. 3.*

DEDICATORIA.

agitis? quo iure syluam meam ceditis? limites meos cōmouetis? quid hic in alieno seminatis, & pascitis? olim possideo; habeo origines firmas: ipsis auctoribus, quorum fuit res, hæres sum. Haud dubio sic Cels. V. in re sua ageret. Quod quidem satis documēto est, quomodo in re Christi agere debeat, vt ex se ipso secundum Euangelium, id est, exemplo de se & re sua sumpto, quod iustū est in causa Christi iudicet. Venit Martin⁹ Lutherus parentū vestrorū temporibus, quod Cels. V. ignorare nō potest, qui nouus veluti metator, & finitor dogmatū, nouas regiones, & limites descripsit præter iura & iussa Ecclesiæ Catholicæ, & omnium Ecclesiarum, quæ in Germania erant; communis enim res erat ex testamento Christi religio, fides, Ecclesia. Cōmuni diuidendo, & familiæ erciscundæ iudicium sibi vsurpauit Lutherus idem actor, qui contra Ecclesiam ad iudicium prouocauit, vnde nomen dedit Protestantibus, idem iudex & prætor adiudicationes, aut exceptiones dando. Hic autem si quod damni datum, factumq; est ab isto cōmuni matri Ecclesiæ, & filiis eius patribus vestris, à parentibus, vt leuissimè dicam, dissimulatum est, ne continuo existimet Cels. V. non pertinere amplius ad se iudicium bonæ fidei, non ita est. Non enim est possessio caduca res fidei. Non filebit in die iudicii illa increpatio horribilis, & pertimescenda accusatio, quid autem & quod iustum est à vobis ipsis non iudicastis? non est mea Illustriss. D. hæc à iurisconsultis translata ad nostram causam actionis forma, nec enim prudentiā iuris mihi vendico; Doctissimi & antiquissimi auctoris Tertulliani est, qui & in scripturis sanctis eruditissim⁹ fuit, & in iuris ciuilibus cognitione, & omnibus doctrinis apprimè exercitatus, qui veteres hæreticos Valentinum, Marcionem, Apellem, & alios, & in eis etiam nostræ ætatis hæreticos ita fatigat, & tanta vi in eos fertur, vt cum eius impetum sustinere nullo modo possint, gradu cedere necesse sit. Recitabo pauca ex eius libro, qui de præscriptionibus hæreticorum inscriptus est. Eligāt, inquit, sibi tempora vniuersæ hæreses, quæ, quando fuerint; non interest, dum non interfit, quæ, quando de veritate non sint: vtique quæ sub Apostolis non fuerunt, fuisse non possunt; si enim fuissent, nominarentur & ipsæ, vt & ipsæ coercendæ, quæ vero sub Apostolis fuerunt, in sua nominatione damnantur. Hoc ideo dicit Tertullianus, quia omnis fides, vt magnus Athanasius ait in quæstionibus & responsionibus ad Antiochū principem, quæ in terra ab hominibus nomen accepit, vt à Simone Simoniani, à Marcione Marcionistæ, ab Ario Ariani, addamus nos, à Luthero Lutherani, hæ, inquit, omnes fides, non sunt fides Dei, neq; Deus est in ipsis. Si enim huiusmodi fides Dei essent, cur ab hominibus nominarentur? & eorum nominibus gloriarentur? deinde subiungit, gloriatio summa est Catholica Ecclesia, & nos Christianos nominari, & prædicari, qui in ipsa Ecclesia Catholica sumus non ab

EPISTOLA

homine nominati, sed à Deo illuminati. Hæc diuinus Athanasius. si hic Cels. V. audierit idē obijcere nobis ministros, & doctores Protestantium, quia ex religiosis alios nominamus Franciscanos, alios Benedictinos, alios alio nomine, & in scholis alios Thomistas, alios Scotistas, & si qui alij tales; sciat Cels. V. cauillationem esse ad depellendum crimen fidei nouæ, utpote ab hominibus nominatæ inuectam. Apud nos enim religiosi, cuiuscūque ordinis, ac nominis sint, in fide, & dogmatibus fidei vnum, & idem dicunt, eodem sensu, & scientia sunt, sicut Apostolus præcipit, & non sunt schismata. Et si quis aliter sentiret, non parceretur ab ijs, qui in fidē cuiusque vigili cura inquirunt, ut, sicut Apostolus Timotheo præcipit, depositum fideliter custodiat. In scholis similiter, qui se Thomistas profitentur, de nulla questione, quæ ad fidē pertineat, ab ijs, qui se Scotistas nominant, dissentiunt; neque dissentire vllō modo eis licet, sed in alijs quibuscūq; opinionibus, quæ salua & integra vnitatis fidei disceptantur. Nihil tale à vestris ministris Illustriss. D. dici potest, qui tot fides, & cōfessiones profitentur, quot nomina ab hominibus acceperūt, ut Lutherani à Luthero, & eius tanquā radicis fibræ Carolstadiani, Zuingliani, Osiandrii, Suuenfeldiani; vtrū autē istæ sectæ, & variæ nominationes in fide discrepēt, principes & Comites Mansfeldenses testes esse possunt, qui xi. sectas Lutheranorum libris magnis editis condemnarūt. De quibus autē dissentiant tam graua sunt, ut ex Lutheranis Nicolaus Gallus in libro Thesæon, & hypotyposeon affirmet, de grauissimis, & sublimib; (sic enim loquitur) Christianæ doctrinæ articulis Lutheranos inter se dissentire, & disceptare. Testes item sunt tabulæ, quibus multiplices, ac multiformes Lutheranorum sectas Coclaus, Staphylus, Thamerus, Lindanus, & alij distinxerūt. Exposui, quomodo, sicut Tertullianus dixit sectam Marcionis, Valentini, & aliorum in sua nominatione damnari, sic secta Lutheri, siue Protestantium, siue confessionis Augustanæ in sua nominatione dānatur; quia eorum fides non contenta Christi nomine, quo fides Ecclesiæ Catholicæ in vniuerso orbe contenta est, nomen à Luthero accepit, & eorū confessio à loco in quo primum edita est, nominationem sumpsit, ut Augustana diceretur, & testimonium nouitatis eius annus etiam appositus est teste Philippo Melanchthone in epistola ad lectorem ante confessionem Ecclesiarum Saxonicarum. Sic enim ait, Repetimus sententiam confessionis, quæ imperatori Carolo exhibita est in conuentu Augustano anno M.D.XXX. tantundem fecerunt Ariani, qui, ut magnus Athanasius scribit, edita confessione in Synodis Seleuciæ & Arimini, consulē, mensem, & diem apposuerunt, quo, inquit, scripto initium fidei suæ indicant; & quando primum cœperint credere; & iam inde volunt fidē suā prædicare. Si Cels. V. nomē antiquissimæ, & nobilissimæ familiæ suæ videret à posteris mutari, quid ageret?

putaret

DEDICATORIA.

putaretne dissimulandū esse? minime certe. Merito igitur hic audiet vocem illam Domini, Quid autem & quod iustum est à vobis ipsis non iudicatis? cur inquā, Cels. V. patitur, vt populi sui, qui Christo nomē in sacro Baptismo dederūt, Lutherani dicātur de Lutheri fide, quæ posterior est & aduentitia, & ideo falsa, vt à prima, & Apostolica fide degenerans? & qui bonā confessionem, quam Ecclesia Catholica vbique confitetur, & prædicat, in baptismo confessi sunt Christo, & Christi sunt sanguine redempti, confessionem Augustanam anno M. D. XXX. in conuentu Augustano natam, relicta antiqua, & Apostolica omnium Ecclesiarum cuncti orbis confessione profiteantur? Redeo ad Tertull. qui pergens præscribere contra hæreses, quæ, vt dixit, in sua nominatione damnantur: siue ergo, inquit, eadem nunc sunt aliquanto expolitiores, quæ sub Apostolis rudes, habent exinde suam damnationem; siue aliæ quidem illæ fuerunt, aliæ autem postea obortæ, quasdam ex illis opiniones vsurpauerunt, habendo cum eis consortium prædicationis, habent, necesse est, etiam consortium damnationis, præcedente illo fine posteritatis, quo etsi nihil de damnaticijs participarent, de ætate sola præiudicarentur, tanto magis adulteræ, quāto nec ab apostolis nominatæ. Vnde firmiter constat, has esse, quæ adhuc tunc nunciabantur futuræ. Deinde subiungit Tertull. his definitionibus prouocatæ à nobis, & reuictæ omnes hæreses, siue quæ posteræ, siue quæ coætaneæ Apostolorum, dummodo diuersæ, siue generaliter, siue specialiter notatæ ab eis, dummodo prædamnatæ, audeant respondere & ipsæ aliquas eiusmodi præscriptiones aduersus nostram disciplinam. Si enim negant veritatem eius, debet probare illam quocq; hæresim eadē forma reuictam, qua ipsæ reuincuntur, & ostendere simul, vbinā quærenda sit veritas, quam apud illas non esse, iam constat. Posterior nostra res nō est: immo omnibus prior. Hoc erit testimoniū veritatis vbique occupatis principatum: quod ab apostolis non damnatur, immo defenditur, hoc erit iudiciū proprietatis. Hic quoq; Tertull. res alias præscripti ones cōtra hæreses omnes fixit, quæ sectā Lutheri reuincunt. Vna est, quod habet quasdam opiniones & quidē non paucas ex ijs hæresibus, quæ iā pridem ab Ecclesia Cath. damnatæ sunt: vt ex hæresi Aerij, quā S. Epiphan. libro 3. tomo 1. hæresi 75. confutat. Is .n. Aerius tradidit, presbyteros ab episcopis non differre: nō esse precandū pro mortuis, nihil .n. nostris orationibus eos iuuari; non esse ieiuniū ex præcepto suscipiendū, sed libere; alias itē ex hæresi Ioannis VVickleff, & postea Ioannis Hus. Secta ergo Lutheri habendo cū his hæresibus consortiū prædicationis, habeat, necesse est, consortiū damnationis secundum definitionē, siue præscriptionē Tertull. Alia præscriptio, quod tamen non esset Lutheri secta in illis superioribus hæresibus prius damnata, tamē de sola ætate, auctore Tertull. præiudicaretur. Posterior enim

EPISTOLA

enim, inquit, nostra res non est: immo omnibus prior est. Hoc est testimonium veritatis ubiq; occupantis principatum. Quis dubitare potest, quin disciplina Lutheri, si vera esset, nostrā, quæ Catholica est, & per omnes mundi Ecclesias prædicatur, antecessisset? at, ubi erat ante Lutherum? nisi ex parte in hæresi Aerij, & Ioannis Vucles, & Hus olim anathematizatis, & ad inferos relegatis, ex parte autem tunc primum cum Lutheri, & sociorum eius prædicatione orta. Scilicet his solis, & his primis post tot sæcula reuelata est veritas, maiorem videlicet dignationem, & pleniorē gratiam à diabolo consecutis; hoc ipsum dixit idem Tertull. de illis Valentino, Marcione, & aliis hæreticis. Hic igitur Celsitudinem V. compellat dominus his verbis in Euangelio suo scriptis, Quid autem, & quod iustum est, à vobis ipsis nō iudicatis? si quis enim quæ vestra Celsitudo olim iure possidet, sua esse diceret, & Celsitudinem vestram deicere de possessione vellet, an pateretur se deici? nonne iniuriam faceret tum maioribus suis, qui ex testamento illa suis hæredibus reliquerunt? tum suis successoribus, ad quos illa bona hæreditate ventura erant? sic igitur Celsitudo Vestra cogitet, fidem, quæ perpetuo in maiorib; suis, auis, proavis, atavis, & in reliquis superioribus vsq; ad primum sui nobilissimi, & antiquissimi generis Christianum, & in patre suo ad tempus, & in matre matrona nobilissima semper vsq; ad extremum spiritum habitauit, possessionem esse sanguine Christi partam, & ab illis, quos dixi, maioribus Cels. V. commendatam, relictam, sacramento religionis adiuratam, & obstrictā. Hanc Cels. V. ita recuperare debet, vt nisi recuperet, summam iniuriam, & maioribus suis ac posteris inferat: immo ipsi Christo Deo nostro, qui suam & illorum vicem interitu vestro sempiterno in geenna ignis vlscetur: & iam nunc macula foedissimæ infamiæ in omnem posteritatem, & memoriam sæculorum redundatura vlscetur. An excusabit Cels. V. cum omnes, sicut Apost. ait, stabimus ante tribunal Christi, patrem suum sic credidisse? sic Lutherum docuisse? sic ministros suos docere, scientiam scripturarum se non percepisse? non fuisse theologum neq; doctorem? minime. Nihil horum licebit excusare. Redibo enim ad lineam euangelicæ præscriptionis in mente Cels. V. insculptam, Quid autem & quod iustum est, dicit dominus, à vobis ipsis non iudicatis? sic ex postulat in illo die seueri, & horribilis Iudicij. An natura non docuit Cels. V. honorandos esse parentes, & maiores? mater Cels. V. quæ eam in Christo regenerauit, Ecclesia Catholica est, per vniuersū orbem diffusa. In hac fuerūt patres, & maiores vestri omnes, hæc Lutherum, ex quo cœpit nouam fidem prædicare, ætate nostra anathematizauit, & qui de eius noua fide Lutherani vocantur, nunquam ab ea in pacem & cōmunionem recepti sunt, nec recipientur, donec redeant, vnde exierunt. Nonne oportet.

DEDICATORIA.

oportebat Cels. V. hanc matrem suam Ecclesiā honorare, quā, sicut ait beatus Cyprianus in libro de vnitāte Ecclesiā, Domini luce perfusa per orbem totum radios suos porrigit & instar arboris ramos suos in vniuersam terram copia vbertatis extendit? consideret Cels. V. quanto honore Ecclesiā Dei Apostolus prosequendam esse censuerit, cum ad cōmendandum ritum communem Christianorum honeste orandi in Ecclesia viris aperto capite, mulieribus velato, cōtentiosis, & non obedientibus obiecit consuetudinē Ecclesiā, si quis, inquit, vult contentiosus esse, nos talem consuetudinem non habemus, nec Ecclesia Dei. Quid si in eo ritu fides mutata fuisset, quanto acius dixisset, nos talem consuetudinem, ac talem predicationē non habemus, nec Ecclesia Dei? Ante Lutherum omnes in Germania eandem fidem profitebantur, quam Ecclesia Catholica per omnes mundi regiones ab initio per predicationem Apostolorum accepit, & vsque in hodiernum diem proficitur, quare si in disciplina Lutheri est veritas, illa prima, debuit à sanctis Apostolis prædicari, & ab Ecclesijs, quas primi instituerunt, recipi, quia rectum, vnde fit *παρεκβασις*, id est, aberratio, natura prius est, quam ipsa aberratio, sicut prius est habitus, quam priuatio. Nostra igitur disciplina, si in ea non est veritas, succedere debuit disciplinæ Lutheri. Quod si non successit, quin potius, vt paulo ante dixi ex Tertull. posterior nostra res nō est, immo omnibus prior est, Lutheri aut disciplina posterior est vix annos Lxx. nata, de sola igitur ætate secundum præscriptionem Tertulliani damnatio eius præiudicatur, si Cels. V. testamentum faceret, esset ne iustum, vt alius mutaret? aut testamentum subiceret? secundum hominem dico, inquit apost. in Epist. ad Galatas, tamen hominis confirmatum testamentum nemo spernit, aut superordinat. Quomodo ergo quod in suo testamento fieri non sineret, in testamento Christi id vt à Luthero in populis suis factum sit, & fiat, permittit? an non iuste, & merito dicetur ei, quid autem & quod iustum est à vobis ipsis nō iudicatis? audiet fortasse Cels. V. à suis ministris, sicut à Luthero subiectore testamenti Christi didicerunt, sic esse tabulas testamenti intelligendas, vt Lutherus interpretatus est, hic occurrit alia præscriptio Tertulliani aduersus hæreses, tertia ex illis tribus, quas paulo ante dixi, hæc autem est, non esse admittendos hæreticos ad ineundam de scripturis prouocationem, quos sine scripturis, inquit Tertullianus, probamus, ad scripturas nō pertinere, quia in ea regula incedimus, quam Ecclesia ab Apostolis, Apostoli à Christo, Christus à Deo tradidit. Si enim hæretici sunt, Christiani esse non possunt, non à Christo habendo, quod de sua electione sectati hæreticorum nomine admittunt. Ita non Christiani nullum ius capiunt Christianarum litterarum. Ad quos merito, inquit Tertull. dicendum est, qui estis, quando, & vnde venistis? quid in meo agitis non mei? quo denique

* *

Marcion

EPISTOLA

Marcion iure syluā meā exdis? quā licētia Valērine fontes meos trās-
uertis? quā potestate Apelles limites meos cōmoues? qd hic ceteri ad
voluntatē vestrā seminatis, & pascitis? mea est possessio, olim possi-
deo, habeo origines firmas ex ipsis auctorib. quorum fuit res. Ego
sum hares Apostolorū, sicut cauerūt testamēto suo, sicut fidei cōmi-
serunt, sicut adiurauerūt, ita teneo. Vos certe ex haredauerūt semper,
& abdicauerūt vt extraneos, vt inimicos. Vnde aut extranei, & ini-
mici Apostolis hāretici, nisi ex diuersitate doctrinā, quā vnusquisq;
de suo arbitrio aduersus Apostolos aut protulit, aut recepit? illa igitur
& scripturarū, et expositionū adulteratio deputāda est, vbi diuer-
sitas inuenitur doctrinā. Quibus fuit propositū aliter docēdi, neces-
sitas instituit aliter disponēdi instrumēta doctrinā; aliās. n. nō po-
tuissent aliter docere, nisi aliter haberēt, per q̄ docerēt. H. etenim Ter-
tull. q. non aliter ageret cū Lutheranis, siue Protestantib. si hodie vi-
ueret. Hęc eadē in eos trāsferret, in quos pari ratione, & causā cōueni-
unt. Ego vero vt vna simplici percōtatione oēs istas Tertulliani cō-
prehendā, percontabor, quare Luther⁹ scripturas, & vt ipse loqui so-
let, verbū Dei aliter exposuit in Germania, quā Ecclesia Catholica
ab initio in cūcta Germania sēper ante cū exposuerat, & p̄dicauerat,
& extra Germaniā per oēs mūdi puincias, regna, nationes Christia-
norū, vbi cūq; vnitas Ecclesiā Catholicā retinetur, & cōseruatur? Ec-
clesia. n. catholica sicut ab Apostolis accepit, ita ab initio p̄dicauit,
& p̄dicat? & sicut p̄dicat, ita scripturas intelligēdas, & interpretan-
das proponit, & sicut intelligēdas & interpretandas proponit, ita ea-
rum sensum suę fidei cōmissum, & à se cōseruatū, tanquam depo-
situm per p̄dicationem Apostolorum acceptum, & Apostolis per
os Christi traditum, à nobis filiis suis fideliter custodiri iubet. Et
eos, qui suo sensu, & nō Ecclesiā Catholicā, expositiones scriptura-
rum interuertūt, inter alienos, & inimicos, & hāreticos numerat, si-
cut semper numerauit. Et vt Cels. V. intelligat, quāta vis, & auctori-
tas in Apostolica traditione insit, q̄ in Ecclesia tanquā in vase anima-
to cōseruatur, videat, quid Irēnaeus Apostolicus auctor, quem Ter-
tull. frequenter sequitur, & à quo hunc locū de traditione mutuatus
est, libro 3. contra hāreses scripserit. Traditionē, inquit, Apostolorū
in toto mōdo manifestam in Ecclesia adest perspicere omnibus,
qui vera velint audire. Si traditio Apostolorum in toto mundo ma-
nifestata, in Ecclesia cernitur, & perspicitur, & doctrina Lutheri ab
ea traditione, quā in Ecclesia cernitur & perspicitur, aliena est, igitur
non est Apostolica; quod si Apostolica nō est, relinquitur, vt sit
terrena, carnalis, & diabolica. Et habemus, inquit Irēnaeus, anuma-
re eos, qui ab Apostolis instituti sūt Episcopi in Ecclesijs, successores
eorū vsq; ad nos, qui nihil tale docuerunt, neq; cognouerūt. Et pau-
lo post, sed quoniā valde longū est in hoc tali volumine omnium Ec-
clesiarū enumerare successiōes, maximā & antiquissimā, & omnibus

DEDICATORIA.

bus cognita à gloriosissimis duobus Apostolis Petro & Paulo Romę fundata, & cōstitutā eā, quam habet ab Apostolis traditionē, & annūciatā hominib. fidē per successiones Episcoporū peruenientē vsq; ad nos indicantes confundimus omnes eos, qui quoquomodo vel per sui placetiā malam, vel vanā gloriā, vel per cecitatem, & malam sententiam præterquam oportet, colligunt, ad hanc enim Ecclesiam propter potentiorē principalitatē necesse est omnem conuenire Ecclesiā, hoc est, eos, q; sunt vndiq; fideles, in qua semper ab ijs, qui sunt vndiq; conseruata est ea, quæ est ab Apostolis traditio. Hastenus Irenæus. Secundū hanc traditionē, q; Ecclesia Romana à duobus Apostolis Petro, & Paulo accepit, & quæ per successiones Episcoporū vsq; ad nos peruenit, Ecclesię primæ in Germania à beato Bonifacio natione Anglo fundatæ, & cōstitutæ sunt. Is enim xxxvi. annis in ea p̄dicauit sub quatuor p̄tificibus, duobus Gregorijs secūdo & tertio, Zacharia, & Stephano, vt idē Bonifacius in Epist. ad Stephanū testatur. Hęc traditionē, q; tanquā depositū ab Ecclesijs Germaniæ inuiolatē, & fideliter vsq; ad finē custodiēda erat, Martinus Lutherus primus fraudauit, cū scripturas suo sensu, & non secundū sensum Apostolicę traditionis in Ecclesia Catholica cōseruatę interpretari cepit. Age verō Illustriss. D. ferret æquo animo Cels. V. vt depositū sibi, aut vlli ex ijs, qui fidei, & tutelæ Vestre cōmissi sunt, nō redderetur bona fide? minime, ne iniustitiæ argueretur. Quomodo igitur q; in deposito tenui, parui precij, & terreno Cels. V. nō patitur, in deposito Apostolico, q; Christi, & spiritus s̄cti depositū est, patietur? Quomodo nō coget, vt bona fide reddatur, si iustitię cultor, & seruator haberi vult? Quomodo nō horret Euāgelicā illā exprobrationē, immo minacē increpationē, quid autem & q; iustum est, à vobis ipsis non iudicatis? Nisi p̄fectus esset sanctus Bonifacius ad feroces, & indomitas gētes Germanorū, sic enim eas vocat Zacharias Pont. in Epist. ad eundē Bonifaciū, & ibi quotidie moriēs, sicut Apost. ait, propter salutē Germanię p̄dicasset, & depositū Apostolicę traditionis eis cōmisset, nō essent hodie in Germania Christiani, adhuc idola colerēt, tā & si Antonio Sadeeli homini ingrato, & gratię Dei immemori stomachū mouet, q; Bonifaciū Apostolū Germaniæ vocamus. Ergo q; ille tātis laborib. tot periculis, tā diuturnis sudoribus cōmendauerit, & cōmiserit, Cels. V. perfidia vnus hominis interuersum, & fraudatum esse patietur? & nō potius oēs vires eius ad id vnū incumbēt, vt reddatur, redintegretur, restituatur? & q; gloriosius, aut diuini factū cogitari potest, aut quo magis Deū prepotentē Cels. V. imitari videatur, quā si efficiat, hoc fiant populi vestri, quod erāt à principio? tunc dico, cū, sicut Apost. ad Colos. scripsit, dignos eos fecit Deus in sortem sanctorū in lumine, cū eripuit eos de potestate tenebrarū, & transtulit in regnū filij dilectionis suæ, & sicut idē Apost. ad Cor. scripsit, cū

EPISTOLA

is, qui dixit de tenebris lucē splendescere, illuxit in cordib. eorum ad illuminationē sciētię claritatis Dei in facie Christi Iesu. Tūc. n. Deum cognouerūt, & relicta idololatria, Christiani facti sunt; tunc sanctus Bonifacius, vt in Epistola ad Danielē in Anglia Episcopū scripsit, semen verbi Dei de sinu Ecclesię Catholicę, & Apostolicę sumptū, sibi cōmendatū in eis seminauit, & quod ab initio seminatū fuit, in eis creuit, & fructū attulit iuxta parabolā Euangelij aliud quidē centesimum, aliud autē sexagesimū, aliud vero tricesimū. Hi sunt, vt antiqui patres interpretati sunt, gradus Virginitatis, cōtinētis, & honestis, ac pū dici cōiugij, ex quib. duos primos vt funditus tolleret, laborauit Lutherus, tertium corripuit, & violauit, illius. n. est illa flagitiosa, & scelerata sentētia, q̄ in libris eius fertur, si nō vult vxor, veniat ancilla. Extant tamē adhuc in Germania monasteria virginū sacrarum in testimoniū Apostolicę traditionis, cuius semētem primus in Germania S. Bonifacius fecit, q̄ semper facta fuit, & nunquā intermissa vsq; ad aduentū Lutheri, & sociorū eius, de quib. dicendū est, quod in Osea propheta scriptū est de decē tribub. Israel, q̄ in Samaria duce Hieroboā idola coluerunt; sunt. n. dogmata hęreticorū inſtar idolorū, quia ventum inquit seminarunt, turbinē metent. Culmus flās non est in eo, germen non faciens farinam. Ventum vocat propheta, quod Lxx. interpretati sunt ἀνεμὸς ὁρῶν, id est, semen vento corruptū, quod inutile est ad seminādum, vt ex eo postea panis conficiatur. Sic est doctrina hęreticorum corrupta, ad omne genus virtutis inutilis, quam sequitur interitus. Age ergo Illustriss. D. propone tibi exemplum summi Dei ad imitandum, quo nihil potest esse, vt paulo ante dicebam, gloriosius, nec in quo magis tibi auxiliū & opem Dei polliceri, & sperare debeas. Deus enim in mundum venit, vt hominem culpa sua perditum, in tanta alioqui gloria conditum, ^{eis ὁ κατ' ἀρχὴν} restitueret, sic antiqui patres loquuntur, id est, vt ad id quod erat à principio, reduceret, vt scilicet homo, qui sic creatus fuerat, vt Dei gratia & beneficio immortalis esse posset, sed per peccatum ad perpetuam mortem iuste damnatus erat, rursus per mortem Christi immortalis fieret, ac sic quidē immortalis, vt amplius mori non posset, quod per gloriosam resurrectionē consequetur. Sic Cels. V. si populos suos ad gloriam illā Apostolicę & diuinę disciplinę, atque institutionis, vnde à Luthero pseudoapostolo miserē decepti exciderūt, reuocauerit; imitatione Dei Deus eorum erit, sicut scriptū est, ego dixi, diſſectis, & scriptura solui non potest. Scio dissuadebit hoc, qui saluti Cels. V. & populorum suorum inuidet, dēmonē dico, qui vt Ioannes in Epist. sua ait, ab initio peccat, & à principio homicida fuit, & in veritate non stetit. Subijciēt diabolus, & illi ipsi, quos ille incitabit, & quorum opera, & studio vtetur, fieri hoc sine magno tumultu, & seditione non posse; cum pro nulla re acrius omnes homines, quam pro

DEDICATORI A.

pro religione, quam habet, pugnare soleant. Cæterum si Dei metus fuerit, & memoria futuri iudicii, & rationis reddendæ in primis ipsius fidei, cum stabimus omnes, sicut Apost. ait, ante tribunal Christi, nihil iam aliud Cels. V. metuetis: ubi metus Dei erit, ibi Deus erit, & ubi Deus, ibi tutela, & præsidium Dei. Infinita occurrebant in scripturis ad hunc locum appositæ: sed illa pauca satis nunc sint ex psal. xxxii. cum Dauid de conuersione gentium ad fidem prophetans, in primis hortatur ad metum Dei, quia scriptum est in prou. initium sapientiæ timor Domini, timeat, inquit, Deum omnis terra, ab eo autem commoueantur omnes inhabitantes orbem. Deinde, quia prospiciebat, & animo contemplabatur futuros tumultus in eos, qui concepto metu Dei, & relicta falsa religione ad fidem Christi venirent, addit animos, ne aduersarios metuant, subiungens, Dominus dissipat consilia gentium; reprobatur autem cogitationes populorum, consilium autem Domini in æternum manet. Et paulo post, ut moneret, soli Deo confidendum esse, qui sit solus metuendus, in terrenis autem, & humanis præsidij non esse fiduciam collocandam, subiungit, non saluatur Rex per multam virtutem, & gigas non saluabitur in multitudine virtutis suæ. fallax equus ad salutem, in abundantia autem virtutis suæ non saluabitur. Ecce oculi Domini super metuētes eum, & in eis, qui sperant super misericordia eius. Ad metum ergo Dei hortatur propheta accedere, ut oculos Domini prospicientes, & ab insidijs nos tuentes habeamus. Hæc ille, quia omnia potest, qui fidelis est, & mentiri non potest, Celsitudini. V. promittit. Quid hic rursus poterūt homines promittere, cum scriptum sit, est autem Deus verax, omnis autem homo mendax? si qui tamen erunt, qui pro suo erga Cels. V. studio, & amore ab hoc proposito & consilio tanquam nimis difficili, laborioso, & sollicitudinis, ac molestiæ pleno eam dehortari, & deterere voluerint, habet exemplum Domini, quod imitetur, quod ad nostram utilitatem, & eruditionem scriptum est. Cum enim Petrus Christum audiret dicere, oportere ire se Hierosolymam, & multa pati à senioribus, & scribis, & principibus sacerdotum, velletque, quia Christum amabat, hanc rem ei dissuadere, absit, inquit, à te Domine; non erit tibi hoc, conuersus Dominus dixit Petro, vade post me satana, scandalum es mihi, quia non sapis ea, quæ Dei sunt, sed quæ hominum. Quid? quod nulla hic, crux imminet, nulla mors impendet, nullum periculum instat. Quamquam si quid durum, & graue patiendum esset, audire deberet Cels. V. illud Apostoli ad Hebr. Recogitate eum, qui talem sustinuit à peccatoribus contradictionem, ut non defatigemini animis vestris deficiētes, nondum enim usque ad sanguinem restitistis aduersus peccatum repugnantes, & obliti estis consolationis, quæ vobis tanquam filijs loquitur? fili noli negligere disciplinam Domini, neque defatigeris, dum ab eo argueris, quem enim diligit,

EPISTOLA

diligit, castigat, flagellat autem omnem filium, quem recipit. Sed, ut dixi, nullū periculū, nullum discrimen metuendum, aut subeundū est, oēs populi te diligūt vt Dominū clementissimū. Simul atq; te velut alterum Gedeonē audierint, sicut scriptum est in libro Iudicum, quod me facere videritis, hoc facite; & quod fecero, sectamini, currēt pones te omnes. Si malus pudor obstiterit, audiat Cels. V. quid spiritus S. in scriptura Ecclesiastici dicat, pro anima tua ne confundaris dicere verum. Est confusio, quæ Græce dicitur *αἰσχύνω*, adducens peccatum, & est confusio adducens gloriam, & gratiam. est enim *αἰσχύνω* quam interpretes vetus vertit confusionem, *φρόνησις* *ἀδελφία*, sic Stoici definiunt, id est, metus dedecoris; at non est dedecus Illustrissime Domine, sed ingens gloria & diuina, relicto errore sectæ falsæ fieri tot populorum liberatorem? seruatore tot animarum; quod Dei proprium est, secum per gratiam eius communicare. Quis gloriofior in terris triumphus cogitari poterit, & vnde maior exultatio, & lætitia in omnes terrarum oras, & in ipsos cælos redūdet? Quod si, vt Dominus in euangelio Lucæ testatus est, ita erit gaudium in cælo super vno peccatore pœnitentiā agente, quàm super nonaginta iustis, qui non indigent pœnitentiā, quantum erit super tot populis ad fidem patrum suorum reuersis, id est, ad fidē Ecclesiæ Catholicæ, quæ in patribus, & maioribus eorum ab ipso ortu Christianæ religionis in Germania cum præclara laude pietatis semper habitauit? Quantum splendorem gloriæ auitæ progenies vestra nobilissima recuperabit? si quis auderet dicere, genus vestrum nō esse antiquum, sed nouum, & veterem, atque Illustrē familiam Landgrauiorū Habsburgæ recentem, & nouitiam faceret, an æquo animo Cels. V. ferret? non ne iniuriam nobilitati, & antiquitati stirpis vestræ illatam esse existimaret? immo maximē. Quid igitur, quod instum est à vobis ipsis non indicatis? an non priuauit Celsitudinem. V. antiquitate nobilitatis, & claritate veteris familiæ, qui nouam fidem ei tradidit, quæ non possit iam laudari, sicut ab Apostolo laudata est fides Timothei? quæ est, inquit, in te non ficta, quæ & habitauit primum in auia tua Loide, & matre tua Eunice, certus sum autem quod & in te, fides enim Cels. V. orta est cum confessione Aug. quæ edita est anno M. D. xxx. ipsi enim auctores fidei, & confessionis, vt antea dixi, annum apposuerunt, sicut apposuerunt consulem, & mensem, & diem auctores Arianæ confessionis & fidei, qui Arimini in Italia, & Seleuciæ in Oriente ad editum Arijani Imperatoris conuenerunt. In quos ita scribit beatus Athanasius. Quod si secundum ipsos ab istis consulibus principiū accepit, quid facient patres, & beati martyres? aut quid faciunt illi, qui ab eis in Christiana religione instituti sunt, & ante cōsules istos dormierunt? quomodo illos excitabūt, vt quod didicerint, obliteretur? & quod ipsi scribendo inuenerunt, in eos inserant? deinde subiungit, adco

DEDICATORIA.

adeone crassi sunt, vt nihil fingere queant nisi cauillationes, easque indecoras, & incredibiles, & statim de proximo argumentis refutabiles? Hactenus Athanasius in nouam fidem, & confessionem ab illis appposito consule, & mense, & die editam. Hæceadem licet in nouam fidem nouæ confessionis Augustanæ, & in eius auctores dicere. Quid facient autem, proau, atau, & reliqui oēs vestri generis maiores, qui ante aduentum Martini Lutheri mortui sunt? Quomodo ad vitam reuocari poterunt, vt nouam fidem discant? sine fide enim salui esse non possunt. Quid facient tot myriades Germanorum à sancto Bonifacio, & alijs sanctis martyribus institutæ, & fidem Ecclesiæ Romanæ professæ? Adeo ne inquit Athanasius, crassi sunt, vt nihil fingere queant nisi cauillationes, easque indecoras, & incredibiles, & facile refutabiles? idem dicendum est in magistros Protestantium; cum enim ab eis quaeritur, vbi erat Ecclesia Lutheri ante Lutherum? si nusquā erat, sequitur Ecclesiam Lutheri, vt verbis Tertulliani utar, non esse pro consanguinitate Catholicam; si quidem Catholica Ecclesia quæ per cunctum orbem cernitur diffusa secundum promissionem à Deo patre Christo filio suo de semine Dauid factam, Ecclesiam Lutheri anathematizat. Si autem erat ante Lutherum Ecclesia Lutheri, & non est recens, & noua, & per heresim introducta, quaeritur ab eis, vt ostendant, vbi illa Ecclesia Protestantium ante Lutherum erat? Sed quia ostendere non possunt, respondent Ecclesiam Catholicā non esse eam, quæ per omnes terræ partes cernitur propagata, & in qua impletum est, quod Deus pater filio suo ex semine Dauid promissit, sicut in psalmo secundo scriptum est, postula à me, & dabo tibi gentes hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ; & illud Apostolis dictum, qui vbique gentium Ecclesias instituerunt, accipietis virtutem superuenientis spiritus sancti in vos, & eritis mihi testes in Iudæa, & Samaria vsque ad vltimum terræ, sed dicunt Ecclesiam Catholicam esse inuisibilem. Quam sit vero ista crassi, & obtusi ingenij cauillatio, & quā facile redarguatur, multo melius, & facilius Cels. V. intelliget, & iudicare poterit, quam Antonius Sadeel, si legat, quæ primis capitibus huius libri de hac re contra eum scripsimus. Ad quæ nunquam ille nisi ineptius, & obrusius cauillando respondere poterit. Præterea, cum quaeritur ab eis, quos habeant Ecclesiæ Protestantium Episcopos, sicut semper habuerunt Ecclesiæ in Germania ante Lutherum, & sicut habent Ecclesiæ Catholicorum per cunctum orbem, Episcopi enim sunt successores Apostolorum, quos Deus, sicut Apostolus ait, posuit in Ecclesia, hi sunt summi sacerdotes in Ecclesijs suis; hi sunt patres presbyterorum, quos ordinant, qui per ordinationem eorum accipiunt potestatem remittendi peccata, & consecrandi corpus Domini. Sed quia ostendere non possunt huiusmodi episcopos, ac proinde neque sacerdotes

EPISTOLA

cērdotes habent, qui peccata remittant, & eucharistiam consecrent, Lutherus enim, quia presbyter tantum fuit, non potuit ordinare, hæreticam cauillationem ante annos mille ducentos extinctā Aeri j reuocant. Aiūt æquales esse presbyteros Episcopis, & Lutherū ordinare pōtuisse, nullum enim esse discrimen in Episcoporum & presbyterorum potestate; cū tamē aperte Paulus Timotheum Episcopū Iudicem presbyterorum suorum esse fateatur, siquidem ei præcipit, vt aduersus presbyterum accusationem ne recipiat nisi sub duobus, aut tribus testibus. Quis autem ignorat iudicem maiorem esse eo, quem iudicat? an non est hæc cauillatio satis crassi ingenij, & facili argumento refutabilis, vt Athanasius paulo ante de cauillationibus Arianorum aiebat? Sed crassitiem, & hebetudinem huius cauillationis auxit adhuc Antonius Sadeel, fortassis enim alij ministri, & Doctores protestantiū, qui simili errore Episcopos, & presbyteros exquant, si rogati essent, an ipsi haberent successores Apostolorū, quos Deus Ecclesiæ suæ dedit, fortassis, vt minus delirarent, responderent, presbyteros, quos se habere putant, esse Apostolorū successores; qui enim Episcopos presbyteris æquant, consequens est, vt presbyteros pariter & Episcopos successores Apostolorum faciant: at nunc primus, quod sciam, post Lutherum Antonius Sadeel, vt sit contra sententiam Domini discipulus super magistrum suum, negat vllos esse in Ecclesia successores Apostolorum. Vt plane sequatur, nullam esse in Ecclesia potestatem remittendi peccata, nullam consecrādi sanctā Eucharistiam. Quibus enim primum hanc potestatem Christus dedit nisi Apostolis? Quare si nulli loco eorum, qui mortui sunt, remanserunt, nec eorum potestas remansit: aut si remansit, ipsi illi, in quibus remansit, successores eorum numerandi sunt. Iudicet Celsitudo Vestra an sit ista satis crassi ingenij cauillatio, & facile refutabilis. Non opus est Celsitudini Vestræ cognitione sacrarum litterarum, neque scientia Theologiæ, ne fortassis istud excuset, nec opus est acuto ingenio, quo aiunt præditam esse Cels. V. hic sic opus est tanta acie ingenij, quanta in demonstrationibus Euclidis, in quibus erudita, & exercitata est, vt audio, non requiretur à Cels. V. cognitio sacrarum scripturarum. Episcopis enim & presbyteris præcipit Apostolus vt sint διδασκαλοί, id est, idonei & prompti ad docendū. Sine verbo Dei potest, & debet Cels. V. idque ab ea requiretur, quod iustum est, à se ipso, id est, exemplis de se & re sua sumptis iudicare, vt satis à me supra explicatum est. Quare si clamauerint vestri ministri verbum Dei, verbum Dei, sciat Cels. V. nō esse verbum Dei, quod isti clamant, non magis quam erat verbum Dei, quo Valētinus, aut Marcion, aut Apelles, aut Hermogenes, aut hæretici posteriores, Arius, Eutyches, Nestorius, & reliqui utebantur. Omnes enim testimonijs scripturarum vsi sunt, quia omnibus hæreticis materias, vt Tertull.

ait,

DEDICATORIA.

suos, quare ipsi nō credant verbo Dei, quod Valētinus proloquitur; quo Marcion gloriatur; quod Apelles, iactat, quod Arius ventilat, quod Nestorius protestatur? respōdebunt nimirū, non recte eos interpretari verbum Dei; ac proinde non iam verbum Dei esse sic ab ipsis intellectum, & expositum, sed verbum potius ipsorum hæreticorum. Hoc ipsum cogitet Cels. V. de verbo Dei, quod Lutherus producit, quia sic probat verbum Dei, quod iactat, quomodo illi superiores, & nō aliter, suo nimirū sensu. Proprio enim sensu interpretandas, & intelligendas esse scripturas professus est Lutherus. Si rursus quærat Cels. V. à suis ministris, vnde certus fuit Lutherus de suo sensu verbi Dei, nō esse eum sensum falsum, nihil respondebunt, nisi quod ille respondere eos docuit, faciles esse ad intelligendum scripturas. Et quia facile omnes errant in eo, quod ignorant, vt Arist. ait, in Metaphysicis, ne isti existimētur errare, omnes profitentur scire se scripturas. At in Ecclesia nostra Catholica Illustr. D. præscriptionem apostolicam habemus, quomodo verbū Dei interpretari, & intelligere liceat, & non secus quam præscriptum est nisi periculo vitæ, & sempiternæ infamiae: sic scilicet sicut S. Apostoli à Christo acceperunt; acceperunt autem omnē veritatē; & sicut acceperunt, sic ecclesiæ tradiderunt, & commiserunt; & sicut Ecclesia traditum & commissum sensum verbi Dei ab illis tanquam depositum accepit, sic fideliter, & integre retinet, seruat, docet, prædicat. Ab Ecclesia igitur Catholica nos verbū Dei accipimus, & vnde Ecclesia certa est de sensu verbi Dei, inde nos certi sumus, & falli non possumus. Redeat igitur Celsitud. vestra ad hanc apostolicæ præscriptionis lineam; huc collineet, si veritatem verbi Dei tenere vult; & Deum veritatis in cælesti patria possidere. Hac sola præscriptione apostolicæ traditionis, quæ ad intelligendum, & interpretandum Catholice, & apostolice verbum Dei, in Ecclesia Dei tanquam depositum fideliter custoditur, sine vllis scripturis, ne quid Cels. V. excusare possit, omnes ministros & doctores Protestantium reuincet. obijceat illis, non sic credit, non sic docet, non sic prædicat Ecclesia Catholica per totum orbē diffusa, sicut vos creditis, docetis, prædicatis, ergo non accepistis ab Ecclesia verbum, quod prædicatis. Aliunde accepistis, foris estis. Quod si ab Ecclesia Catholica per cunctū orbem diffusa non accepistis, igitur non accepistis ab Apostolis verbum, quod prædicatis, quia quod ab initio audiuit Ecclesia Catholica ab Apostolis, qui vbiq; prædicauerunt, hoc in ea permanet. Testis est Ioannes in Epistola sua, cum vnumquemq; nostrum, ne ab hæreticis, qui doctrinam ab Ecclesia alienam tradunt, seducamur, monet hic verbis, vos, quod audistis ab initio, in vobis permaneat; quia si in vobis permanserit quod audistis ab initio, & vos in filio, & in patre manebitis. Et hæc est repromissio, quā ipse pollicitus est nobis vitam æternam. Hæc scripsi vobis de ijs, qui seducunt vos. Hæc ad Cels. V. & ad oēs, qui in Ecclesia Catholica baptizati sunt, scripsit Ioannes, & subiungit, & vos vñctionem, quam accepistis ab eo, maneat in

vobis,

EPISTOLA

vobis; & non necesse habetis, vt aliquis doceat vos; sed sicut vnctio eius docet vos de omnibus; & verum est, & non est mendacium, & sicut docet vos, manete in eo. Interroget Cels. V. scribas confessionis Aug. quomodo non necesse est, vt aliquis doceat nos, ne seducamur (dixerat enim paulo ante hæc scripsi vobis de ijs, qui seducunt vos) si quidem, vt Apost. ad Corinth. scripsit, non in omnibus est scientia? & quæ ista vnctio est, quæ docet de omnibus? Iam scilicet erant tempore Ioannis Euangelistæ hæretici, qui seducebant, Simon, Nicolaus, Cerinthus, Marcus, Menander, Basilides, Saturninus; sed prius, quam isti venirent, Ecclesiam, quæ tunc erat, omnem veritatem sancti Apostoli docuerant; & non erat necesse, vt alius præter id, quod prius didicerant in Ecclesia Catholica, eos doceret, quia in Ecclesia apostolica manebat spiritus S. sicut nunc manet, quo pater filium suum vnxit, sicut Petrus in actis Apost. dixit; & quem promisit, & dedit sanctis Apostolis, & nobis, qui per verbum illorum, & prædicationem credidimus. Hæc est vnctio, quæ de omnibus docet eos, qui venerunt ad Ecclesiam, & in ea manent. Quare non necesse erat, neque licebat, vt Lutherus veniret, & aliud prædicaret, præter quæ quod ab initio Ecclesia in Germania audierat, & quod in ea permanebat. Quod à nobis omnibus, sicut beatus Ioannes præcipit, faciendum est. Hoc ipsum præcipit Apost. in Epist. ad Philipp. cum ait, verum tamen ad quod præuenimus, vt idem sapiamus, in eadem permaneamus regula. scilicet illud est, ad quod præuenimus, siue præcurrimus, (hoc enim significat verbum græcum προάγειν) quod ab initio audiuius, vt Ioannes in Epist. sua dixit, quod iubet permanere in nobis omnibus, vt sicut Paulus ait, omnes idem sapiamus, & in eadem regula permaneamus. Id ipsum rursus monet idem Apost. Paulus in Epist. ad Galatas, cū ait, sed licet nos, aut angelus de cælo euangelizet vobis præterquam quod euangelizauimus vobis, anathema sit. Et iterum, si quis vobis euangelizauerit præter id quod accepistis, anathema sit. Interroget rursus Cels. V. scribas confessionis Augustinæ, vtrum prædicauerit Lutherus præter id, quod prius ante Lutherum acceperant Ecclesiæ Germanorum? negare non possunt. infiniti enim in Germania testes esse possunt prædicasse eum præter id, quod antea acceperant. Idem enim acceperant, quod nos accepimus; & in eis permanebat, quod in nobis, & in omnibus Ecclesijs totius orbis permanet, traditio scilicet apostolicæ doctrinæ ab initio traditæ, & prædicatæ. Factus est igitur anathema Lutherus ab Apostolo. Aut si dicant scribæ isti, prædicasse quidem præterquam quod acceperant, quia acceperant falsum, & Lutherus prædicauit verum, dicam hic, quod Tertullianus responderet alijs hæreticis, idem dicentibus, quale est, vt antea fuerit hæresis, quæ vera doctrina? prius Germani hæretici, quam Christiani? & non potius contra, prius semen bonum iuxta parabolam Euangelij, & postea Zizania, quæ inimicus homo superfeminauit? Adde, quod si falsam doctrinam acceperant Ecclesiæ in Germania,

DEDICATORIA.

Germania, antequā veniret Lutherus, cum illa ipsa doctrina, quam acceperant, in Ecclesia Catholica ubiq; gentiū, & terrarū hodie permaneat, si falsa est, sequitur vt nusquā sit Ecclesia nisi falsi nominis, excepta Germania. Amisit igitur regnum suum Christus; exheredatus est filius Dei ex semine David: frustrata est illa patris cēlestis promissio, dabo tibi gentēs hēreditatem tuam, possessionem tuam terminos terrā. Aut si respondeant, hoc enim superest, doctrinam Lutheri antiquā esse, & ab initio traditā, postea intermissā, postremo à Luthero reuocatā, ostendant eam Cels. V. in antiquis non damnatis; proferant vnū tantum veterem auctorem, qui eam cōmendet. Si enim Cels. V. curā habet in ditio-
ne sua, vt reddatur vniciq; quod ei debetur, sicut Apost. ait, cui tributum, tributū; cui vestigal, vestigal; cui timorē, timorem; cui honorem, honorem; cur exemplo de se sumpto, non iudicabit quod iustum est in ijs, quæ ad Deum pertinent? vt sicut sibi pendi vult, quæ sibi debentur, tributa, vestigalia, honor, & timor, sic etiam in primis curet, & laboret, vt quod Dei est, Deo solvatur; ne maior ratio Cēsaris, idest, domini huius sæculi habeatur, quam Dei nostri regis sæculorū. Populos Celsitudinis. V. ab initio Germanicæ christianitatis Ecclesia Romana parturivit, & peperit, & lacte apostolicę doctrinæ in sinu & gremio suo aluit, & more, ac disciplina sua in manu nutricij apostolici sancti Bonifacij educauit, ætate nostra fur & latro è gremio & sinu matris Ecclesiæ diripuit, & abstraxit. Et patietur hoc Cels. Vestra? direptos & abstractos retinebit? non restituet? hanc iniuriam, & violentiā in re sua dissimularet? est ne hoc, quod iustus Iudex, & vitæ ac mortis Dominus iubet, quod iustū est, à se ipso iudicare? Postremo, etsi hoc iudicare quod iustum est à se ipso, pluribus exemplis à me hactenus expositum est, non prætermittam duo exempla in eodem loco Euangelij à Domino commemorata huc magnopere pertinentia, alterum est de ijs, qui, sicut ait euangelium, faciem cæli, & terræ probare sciebant, vt ex nube ad occasum oriente, tanquā ex signo de pluuiā veniente iudicārēt, & ex austro flante de æstu. Qui enim ex signis istis sensui subiectis de aduētū æstus, & pluuiæ iudicabant, iustū erat, vt ex doctrina Christi, quæ erat aqua sapientiæ salutaris & viuificæ, qua mentes irrigatæ fructus vberimos omnium virtutum ferebant, & ex miraculis, quibus doctrina cōfirmabatur, quę in cordibus infidelium frigidis, instar austri venti calidi fidem æstu quodam amoris inflāmabant, tanquā ex signis humanæ menti cognatis de aduentu, & præsentia Christi iudicarent. Transferamus hoc exemplū iusti iudicij ex signis faciēdi ad rem nostram. Notemus signa quędam pauca, ne omnia nunc dicamus, ex quibus plane Cels. V. iudicare debet doctrinā, quę in nostris Ecclesijs per totū orbem diffusis, est, veram & apostolicam esse, & hanc esse Catholicam. hæc enim est quæ semper à tempore Apostolorum ab heresibus diuersis temporibus oppugnata fuit, nunquā tamē superata, sed ipsa potius omnes superauit, deleuit,

EPISTOLA

deleuit, & tinxit, et si. n. Hæresim Lutheri nondum expugnauit, quia adhuc oportet, sicut Apost. ad Cor. scripsit, hæreses esse, ut q. probati sunt, manifesti fiant in nobis: satis tamē apparet properare eam ad interitū, siquidem dum varias cauillationes Lutherani contra Catholicorum libros & vias subterfugendi, & elabendi, ut sunt lubrici, querunt, quia ut ait diuinus Dionys. in Diuinis nom. c. vi. ignorantia est causa mutationis, & diuisionis, & nihil errore inconstantius, & mutabilius, tam multiformis facta est Lutheri secta, & in tot sectas multiplicata, ut difficile sit eas enumerare. In his sectis alij alios hereticos cōpellant, & tam acriter inter se pugnant, ut non opus sit externo milite ad eos debellandos, nec alijs hostibus quā eisdē ipsis inter se. Quā autē verum sit hoc de multiplicib. sectis Lutheri & earū inter se pugna, & de crebra dogmatum mutatione, si Cels. V. scire cupit, legat, & fortasse iam legit, Fredericū Staphylū de concordia Lutheranorū: in ecclesia autē Catholica per cunctas terrarū oras propagata oēs eandē doctrinā profitetur, oēs idem dicunt, & prædicāt. Omnes episcopi Catholici semper, & ubiq. vigilāti cura excubāt, ut vna sit omnium fides; & in ea nulla penitus dogmatum discrepantia. A testibus, cum in iudicijs & quæstionibus interrogātur, si verbo titubatū est, non creditur dici verum, & Modestinus iuricon. testes, inquit, qui aduersus fidem testationis suæ vacillant, nō sunt audiendi. Quibus autē tēporibus, & in quibus libris, & quæ dogmata sua Lutherus, & quoties variauerit, ac mutauerit, prætereo, ne longū fiat, habet Cels. V. ab eodem Staphylo Prusienſi ex parte obseruatum, ubiq. extat liber. Hypocritæ, inquit, Dominus, faciē cæli, & terræ nostris probare, hoc autē tempus quomodo nō probatis? haud secus cogiter Cels. V. dicere Dñm, fidē testimoniij, quod quis dixerit, in rebus vestris nostris probare, si. n. titubanter, & vacillans testimoniū dixerit, nō putatis audiendū esse; quomodo idem hoc tēpore in dogmatibus fidei nō facitis? cur ex incōstantia dicentis testimoniū falsitatē eius nō dijudicatis? Deinde, si euangeliū, sicut Dñs in euangelio Matthæi dixit, prædicandū est in vniuerso orbe in testimoniū omnibus gentibus, & tunc veniet consummatio, & iam nos oēs, in quos fines seculorū, sicut apost. ait, deueniunt, audimus, legimus, videmus euangeliū, quod nobis prædicatū est, ubiq. prædicari, euangeliū verò Lutheri tantū abest, ut ubiq. prædicetur, ut finibus Germaniæ vix exceſſerit, imò nec eā totā occupauerit, an nō est hoc signū euident, & omni luce clarius doctrinā sectæ Lutheranæ nō esse euangelicā, ut ipsi Lutherani falsò vocant? si enim euangelica est, quō ab omnibus ecclesijs cuncti orbis, ubi euangelizatum est, anathematizatur? confirmat hoc idem apost. cum præcipit Corinthijs, ut mulieres in ecclesia nō doceant, sed taceant: cōformat enim orationem, quasi aliqui contradicerent, qui non existimarent decere, ut in ecclesia mulieres silerent. Arguens igitur eos, an à vobis, inquit, verbum Dei processit, aut ad vos solos peruenit? ut perinde sit hoc, ac si diceret, an vos

an vos

DEDICATORIA.

an vos estis primi magistri, & à vobis prædicatio euangelij ad reliquos manauit: aut ad vos solos deuenit prædicatio, vt non oporteat, q̃ alijs ecclesijs prædicatum est, recipere, & sequi? sic veteres interpretati sunt, Chrys. Theodor. Theophyl. & alij. Hæc eadē Pauli in Corin. argumentatio doctrinā Lutheri redarguit, & falsam esse cōuincit. Siquidē Lutherus nō fuit primus in ecclesia prædicator euangelij: nec in sola Germania prædicatū est euangelij, debuit igitur Lutherus prædicare, sicut in alijs ecclesijs cuncti orbis, ad quas prædicatio euāgelij deuenit, prædicabatur. Hoc autē cū nō fecerit, sequitur, suū fuisse, & à se inuentū euāgelium quod in ecclesijs Germaniæ prædicauit. Si enim Cels. V. aliquod genus indumenti in Germania videret, quod nusquā aliās in vniuerso orbe esse, aut fuisse vnquā audiret, an nō certus esset, id indumenti genus in sola Germania inuentū, & excogitatū esse? idem Cels. V. iudicare debet de euāgelio, quod Lutherus euangelizauit. Habetis enim clarissimū indicium nouitatis, & peregrinitatis eius, vosq̃ esse, qui nolistis audire apostolū, cū in epist. ad Heb. scripsit, doctrinis varijs & peregrinis nolite abduci, siue circūferri, neq̃ declinare eos, quos idem in epist. ad Rom. monuit, cū ait, declinate ab eis qui dissensioēs, & offendicula præter doctrinam, quā vos didicistis faciunt. Præterea, si ista disciplina Lutheri amplectēda est ab omnibus tanquā catholica, interroget Cels. V. ministros suos, quibus miraculis eam Lutherus confirmauerit. Doctrina enim euangelica, q̃ ab initio omnibus ecclesijs per S. apostolos tradita est, miraculis eorū est confirmata. Qui. n. in epist. ad Rom. scripsit, nō erubescō euangelium, quod est in salutē omni credenti, de illa ipsa salute euangelica loquens in epist. ad Heb. sic ait, quō nos effugiemus, si tantā neglexerimus salutē, quæ cū initiū accepisset enarrari per Dominū, ab ijs, qui audierunt, confirmata est in nobis contestante Deo signis, & portētis, & varijs virtutibus, & spiritus sancti distributionib. Doctrinā verò Lutheri cum nō possint probare Lutherani annunciatam esse à Christo, & auditā ab apostolis, siquidē non vbiq̃ sonat, sicut vbiq̃ prædicauerūt apostoli, sed in sola Germania, sequitur, miracula apostolorū quibus Deus eorū prædicationem vbiq̃ comprobabat, non pertinere ad Lutheri doctrinā, nisi forte in sola Germania apostoli prædicauerunt. Hoc enim si probauerint, probatū erit, oportere oēs mundi ecclesias Lutheranas fieri. Interroget etiā Cels. V. ministros istos suos euangelicos, an in virtute euangelij, quod Lutherus prædicauit, & suæ Germaniæ tradidit, dæmones ex corporib. hominū, sicut in euangelio legimus, hodiē expellant. Narrat Staplylus & Surius, quid Luthero acciderit, cū quendā energumenū ad se adducitū liberare voluit: quātus eum horror, & trepidatio inuaserit. Lepida est historia, legat, si liber. expertus est miser virtutē euangelij sui: vt non opus sit alio experimēto eius q̃ in eo loquebatur spiritus immunditiæ. In nostris verò ecclesijs quotidie videre licet expelli dæmones ab exorcistis. Sed cū Cels. V.

*** 3

audie-

EPISTOLA

audierit ministros suos hoc genus miraculi eiiciendi dæmones, aut con-
 temnere, aut extenuare, vt eorum sermonem impiū retūdāt, obijciat eis,
 quæ ad nostram eruditionem, & istorum cæcam impietatem redarguen-
 dam in euangelio Marci scripta sunt de spiritu immūdo illius hominis,
 qui erat in synagoga. Postquā iussit Dominus spiritui immundo exire,
 inquiens exi de homine: Et discerpens, inquit, eum spiritus immūdos, &
 exclamans voce magna, exijt ab eo, & mirati sunt omnes, ita vt conqui-
 rent inter se dicentes, quidnam est hoc? quænam doctrina hæc noua? quia
 in potestate & spiritibus immundis imperat, & obediunt ei. Hoc etiam
 modo, & forma imperāt nostri exorcistæ dæmonibus, exi, inquit, hoc
 interest, quod Iesus potestate sua tanquā Dominus omnis creaturæ iube-
 bat exire, nostri verò exorcistæ tanquā ministri tantū in nomine Domi-
 ni Iesu, & in virtute euangelij, quod profitentur. Quod si illos expulsio
 dæmonū in admirationē potestatis, & doctrinæ, quā Christus prædica-
 bat, adducebat, idq; euangelista ad nostrā vtilitatem, & eruditionem nar-
 rat, profectō expelli dæmones ab ijs, qui euangelium nostrū profitentur,
 & non ab ijs, qui se euangelicos vocant, & Lutheri doctrinā sequuntur,
 euident indicium est, doctrinam euangelij nostri, doctrinam Christi esse;
 Doctrinam verò Lutheri non Christi, sed satanæ esse. si enim satanas sata-
 nam eiiceret, aduersus se diuisus esset, dixit Dominus in euāgelio Matth.
 Si autem, inquit, ego in spiritu Dei eiicio dæmones, igitur peruenit ad
 vos regnū Dei. Sic igitur licet nobis argumentari, sicut Dominus hic do-
 cuit, Si nos in nomine Christi, quē prædicamus & in virtute euangelij eius,
 quod nobis traditum est, & profitemur, eiicimus dæmones, igitur per-
 uenit ad nos regnū Dei, id est, cælestis doctrina euangelij Christi. Contra
 verò, si in ecclesijs Germaniæ Lutheranis in nomine Christi, quem Prote-
 stantes prædicant, & in virtute euangelij, quod Lutherus eis tradidit, nō
 eiiciuntur dæmones, igitur non peruenit ad eas ecclesias in doctrina Lu-
 theri regnum Dei, id est, doctrina Christi, sed doctrina satanæ, qui nō ei-
 cit satanā, alioqui regnum eius non staret. Alia præscriptio & quidem eu-
 angelica aduersus hæreticos est, ex fructibus eorū cognoscendos esse. cul-
 turā enim arboris, ait scriptura Eccl. c. 27. ostendit fructus, taceo bella, cæ-
 des, strages populorū, tot sectas odijs, inimicitijs, & contentionibus gra-
 uissimis flagrantibus, quæ ex Lutheri euāgelio tanquam ex equo Troiano
 prodierunt. Legat Cels. V. sermones conuiuales Aurifabri discipuli, & fa-
 miliaris Lutheri, quos ex gestis, & dictis eius collegit, & Germanicē scri-
 psit, vt cognoscat, quā dissoluti mores, quanta in eo linguæ petulantia,
 quanta obscenitas verborū, q̄ iocularis, & scurrilis disciplina, quanta ei
 cum dæmone vt amico familiaritas, quantus contēptus omnium sancto-
 rum doctorū, quanta irrisio euangelicæ, & Apostolicæ institutionis. Ver-
 tuntur nunc hi sermones è Germanico in Latinum à quodam pio & eru-
 dito viro, vt vulgentur omnibus, vt quos nō pudet doctrinæ, pudeat sal-
 tem doctoris. Haftenus de præscriptionibus, quibus Cels. V. ministros suos,
 qui

DEDICATORIA.

qui eam & populos eius decipiunt, sine scripturis reuincere, & quod primum, ac potissimum est, in se ipso vinci potest, & debet. Sic enim Esaias cū hortatur gentes, vt ad veram fidem in vniuerso orbe prædicandam relicto errore veniant, cognoscite, inquit, gentes, & vincimini; & audite vsq; ad extremum terræ. Quem locum explanans B. Basilius, vox, inquit, lætitiæ, & exultationis plena eorum, qui aduentū Christi cognouerunt, hortantium alios, qui non cognouerunt, vt cognoscant, patianturq; se sicut apost. ait, captiuos duci in obsequiū Christi, quæ est vera libertas à lege, & seruitute peccati liberans. Vincuntur autem sic gentes, quomodo vincuntur tenebræ præsentia luminis; & morbus sanitate. Cognoscite veritatem gentes, & iam pulcherrimè victæ estis. Haftenus Basil. Ad hunc igitur modum cogitet Cels. V. dici sibi à propheta, cognoscite veritatem, & vincimini in vobis. Sic ministros suos, & se sine scripturis vincet. Nos verò, qui scripturarū scientiā, & cognitionem, quantulacumq; est, profitemur, cum illis ipsis ministris, & doctoribus, quia scripturas etiam licet studio sensus carnis suæ profitetur, per lineas scripturarum sigillatim in locis omnibus, qui ab eis iactantur, vt haftenus egimus, sic quoq; in hoc libro agimus, & deinceps si opus erit, agemus. nō enim in causa Dei, & p Deo filere possumus. Nunc autem, quia vereor ne modum excefferit epistola, vt tandem finiam, quoniam principes, quisque in ditione sua, reges quidam, & iudices populorum suorum sunt, rem totam verbis sapientiæ diuinæ, quæ spiritus S. Salomoni dictauit, perorabo, melior est, inquit, sapientia, quam vires, & prudens, quam fortis. audite ergo reges, & intelligite; discite iudices finium terræ, præbete aures vos, qui continetis multitudines, & placetis vobis in turbis nationum, quoniam data est vobis à Domino potestas, & virtus ab altissimo, qui interrogabit opera vestra, & cogitationes scrutabitur, quoniam cum essetis ministri regni illius, non rectè iudicastis, neq; custodistis legem iustitiæ; neq; secundum voluntatem Dei ambulastis. Horrendè, & cito apparebit, quoniā iudicium durissimū ijs, qui præsumunt, fiet. Exiguo autem conceditur misericordia, potentes aut potenter tormenta patientur. Non metuet personā cuiusquā Deus, quoniam est omnium dominator; neq; verebitur magnitudinē cuiusquam, quoniam pusillum, & magnum ipse fecit, & æqualiter est illi cura de omnibus. Fortioribus autem fortior instat cruciatio. Ad vos ergo reges sunt hi sermones mei, vt discatis sapientiam, & non excidatis. Illam sapientiam dicit, qua sanctus vir Iob pietatem, qua vultus Dei continetur, definiuit, cum ait, pietas sapientia est, & abstinere ab omni malo scientia. Coli aut sine recta fidē nō potest, neq; sapientia ista disci sine timore Dei, qui est initium eius; hunc time, ait Ecclesiastes, & mandata eius fac, hoc est omnis homo. Habet Cels. V. non longè à ditione sua regem Suetiæ, qui vt hanc sapientiam discat, & rectam fidem ad colendū Deum habeat, ne excidat, & vt regnū ex toto reddat Catholicum, sicut ante hæreses erat, ministros verbi Dei ab Ecclesia Romana iam petiuit, & missi sunt. O præclarum,

EPISTOLA DEDICATA.

clarum, & diuinū factum tanto rege dignum, & immortalī præmio vitæ beatæ & sempiternæ in cælis remunerandum. Hunc Cels. V. sequatur, petat etiam ipsa episcopum, vt qui fuerint ab eo ordinati, possint ministerio verbi Dei insistere, peccata confitentibus remittere, Eucharistiam consecrare. Ministri enim ex origine Lutheri profecti, quia ille non fuit episcopus, sed presbyter tantum, & ob eam causam ordinare non potuit, nihil horum facere possunt, non magis quam Cels. V. quia æquæ sunt meriti laici. Caueat igitur, ne si hoc, quod dico, non fecerit, illam horribilem accusationem ante tribunal Christi audiat, quam paulo ante ex sapientia Salomonis audiuit. Quod cum effecis ministri regni illius, nō rectè iudicatis, neq; custodistis legem iustitiæ, neq; secundum voluntatem Dei ambulastis. De illa iustitia, & de illo iusto iudicio loquor, non in quo ius ciuile versatur, & cernitur, cui credo præesse idoneos viros in diritione Cels. V. & vnicuiq; ius suum reddi, & leges ciuiles, quæ iustæ sunt, seruari, sed de illo iusto iudicio loquor, q̃ per omnes partes epistolæ meæ vrgeo, & premo, de quo Dñs in euangelio Lucæ omnes admonuit, inquit, Quid autem & quod iustum est, à vobis ipsis non iudicatis? ex quo iudicio nostra omnium causa pendet, vt absoluiamur, vel damnemur. Alterū enim exemplum præter illud, quod dixi de ijs, qui faciem cæli, & terræ probare norunt, quo Dominus in eodem loco euāgelij docuit, quod iustum est à se ipso iudicare, est eius, qui litem, quæ sibi cum aliquo est, priusquam iudicium pronuncietur, prudenter dirimit, dum in via est. Sic monet Dominus, faciendum esse nobis, si sapimus, vt antequā à vita recedamus, qui rei sumus, & aduersarium satanam habemus, cum quo omnes litigamus, demus operam, vt ab eo nos liberemus, & vindicemus; ne si rationes nostræ non fuerint prius benè confectæ, & res ad concordiam adducta, trahamur ad iudicem, & iudex tradat exactori, & exactor mittat in carcerem, dico enim, inquit, tibi, nō exies inde, donec etiam nouissimum minutum reddas: ego, ne hoc Cels. V. eueniat, quod opto & cupio, feci quod in me fuit, superest, vt caueat ipsa, sicut Apostol. in epistola ad Heb. præcipit, ne desit gratiæ Dei, malitq; esse prudens, quàm fortis, sicut paulo ante Salomon in sapientia monebat. Vt, sicut ecclesiasticus ait, timēti Deum benè sit ei in extremis, & in senectute bona, & plenus dierum cum patribus & maioribus suis Marpurgij sepeliatur, & cum eis cælesti & sempiterna, ac beata vita fruatur.

Fælicitatis sempiternæ Illustriss. C. V.

Cupidissimus & scientissimus

Franciscus Turrianus Societatis Iesu.

FRAN